

7. ПМА: За свідченням Мелешка Григорія Валентиновича – 1967 р.н. За спогадами його бабусі (моєї прабабусі) Білан Марфи Порфиріївної – 1904 р.н. уроженки села Білани, Кременчуцького району, Полтавської області.

Мельник В.В.

студент;

Крамар Ю.В.

кандидат історичних наук, доцент,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

МІСЦЕ РЕФОРМАЦІЇ В ІСТОРІЇ ЄВРОПИ МОДЕРНОГО ЧАСУ

Однією з рубіжних історичних подій перехідної (від середньовіччя до нового часу) доби, яка вплинула на зміну мислення тогочасних європейців, поклала початок формуванню національних держав була реформація. Реформація охопила всі сфери життя тогочасного західноєвропейського суспільства – економіку, політику, релігію, змінила ставлення до праці, до світських правителів, дала поштовх розвитку світської культури та науки.

Протягом усього Середньовіччя церква відігравала визначальну роль у житті суспільства, була одним з найважливіших його інституцій. Церковна ієрархія була прямим віддзеркаленням світської ієрархії. Подібно до того, як у світському феодальному суспільстві вибудовувались різні категорії сеньйорів і васалів – від короля (верховного сеньйора) до лицаря, так і члени кліру сходили вниз феодальною драбиною – від Папи (верховного первосвященника) до парафіяльного кюре [1, с. 64].

Реформація (від лат. *reformatio* – перетворення, виправлення) – церковно-релігійний, духовно-суспільний та політичний рух за оновлення в країнах Західної та Центральної Європи у XVI столітті, спрямований на повернення до біблійних першоджерел християнства. Реформацію пов'язують з іменами Мартіна Лютера, Жана Кальвіна та Ульріха Цвінглі – і називають протестантською або ж євангелічною.

Безпосереднім приводом Реформації вважають розповсюдження М. Лютером персональних листів-звернень, в яких він доводив, що спасіння та Божа милість досягаються завдяки вірі, а не купівлі індульгенцій. Загальним суспільним поштовхом стала публікація 25 жовтня 1517 року в місті Віттенберг заклику до теологічної дискусії у формі 95 тез, в яких йшлося про гріх та кару і особливо критикувалась торгівля індульгенціями [4, с. 83].

Окрім лютеранства, згодом виникають й інші течії протестантизму – кальвінізм, цвінгліанство, англіканізм, анабаптизм та ін. Нажаль, протестантам не вдалося втримати єдності. Схожу з Лютером програму реформ висунув швейцарський священник Ульріх Цвінглі. Але на зустрічі у Марбурзі реформатори не дійшли згоди щодо питання Святого Причастя та природи Христа та розсварилися в 1529 році. У 1531 році Цвінглі загинув і порозуміння так і не було досягнуто. Програму Цвінглі продовжив француз Жан Кальвін у Страсбурзі та Женеві. Він з'єднав реформовану церкву у Швейцарії та популяризував Реформацію у Франції, Нідерландах, Шотландії, Угорщині та Польщі.

Реформаційному рухові важко дати однозначну оцінку. З одного боку, християнського світу, який об'єднував всі народи Європи під духовним зверхництвом Папи Римського, більше не існувало, так само як і не існувало єдиної християнської культури. Утворилася чимала кількість національних церков, які часто перебували в

залежності від світських правителів, тоді як раніше клірики могли апелювати до Папи як верховного арбітра. З іншого боку, національні церкви сприяли зростанню національної самосвідомості народів Європи. При цьому істотно зріс культурний та освітній рівень мешканців Північної Європи, яка до цього перебувала «на задвірках» християнського світу.

Необхідність постійного читання та вивчення Біблії призвело до зростання грамотності населення, до збільшення кількості початкових навчальних закладів (головно парафіяльних шкіл), а також і вищих шкіл – університетів, які в той час готували кадри і для національних церков. Діячі реформації впроваджували живі мови до богослужінь, перекладали Біблію національними мовами і, тим самим, сприяли становленню літературних мов багатьох народів Європи [2, с. 193].

Проголошення духовної рівності стимулювало розвиток уявлень про рівність політичну. Так, в країнах, де більшість становили реформати, мирянам надавалися великі можливості в управлінні церквою, а громадянам – в управлінні державою. Реформація вплинула на формування в Європі інституту демократії, бо одним з гасел Реформації було: жодної ієрархії, всі рівні і в церкві, і в суспільстві.

В економічному плані Реформація сприяла зміні старих феодальних економічних відносин на нові капіталістичні. Прагнення до економії, до відмови від марнотратства – дорогих розваг (так само як і дорогих богослужінь) сприяло накопиченню капіталу, який вкладався в торгівлю і виробництво. У результаті протестантські держави почали помітно випереджати в економічному поступі католицькі та православні країни. Сама етика протестантизму сприяла розвитку економіки. Якщо до Лютера світська робота вважалася марною, то він відкрив те, що грецьке слово «покликання» стосується не лише священика або монаха. Те, як воїн, підприємець, робітник або селянин виконує свою щоденну працю, також є дуже важливим для Бога. В одній зі своїх проповідей Лютер заявив, що «Бог доїть корів через трудове покликання доярок», цим прирівнявши повсякденну працю до священства [3, с. 71].

Етика протестантизму вплинула і на підприємницьку діяльність. Відтепер підприємець вбачав у своїй діяльності не лише важкий невдячний обов'язок, але поклик від Господа. А успіх в підприємстві став сприйматися як нагорода за чесну і сумлінну працю. Відомий німецький соціолог Макс Вебер стверджував, що саме протестантська трудова етика, яка вбачає у праці служіння Богові, а не лише марноту, стала фундаментом добробуту багатьох країн. Якщо подивитися на перелік найбільш багатих та успішних держав, то серед них більшість – з протестантським корінням [3, с. 70].

Ще одним наслідком Реформації стало те, що вона розколола держави Європи за конфесійною ознакою, спричинивши між ними гострі конфлікти, що вилилися у довготривалі війни, зокрема Тридцятилітню війну (1618–1648). Вестфальський мир 1648 року остаточно закріпив ті зміни, які відбулися на карті Європи в результаті Реформації, в тому числі, зафіксував появу нових держав. З цього часу великих релігійних воєн на території континентальної Європи не велося.

Врешті, Реформація завдала остаточного удару по єдності християнського світу. Англійській історик Н. Дейвіс: зазначав «цей скандальний поділ розрісся настільки, що люди взагалі перестали говорити про християнський світ і, замість цього, стали говорити про Європу». Водночас, розколовши католицький світ, Реформація прискорила реформування (модернізацію) самої католицької церкви, яке до цього постійно відкладалось.

Список використаних джерел:

1. История средних веков. В 2 т. Т. 2; Учеб. Для вузов по спец. «История» / Л. М. Брагина, А. Н. Чистозвонов и др.; Под ред. З. В. Удальцовой и С. П. Карпова – М.: Высш. шк., 1991. – 400 с.
2. Эрл Е. http://www.reformed.org.ua/author.php?wl=2&id_author=117 Кернс «Дорогами християнства». История церкви. Протестант. [режим доступу] <http://www.reformed.org.ua/2/296/Cairns>
3. Макс Вебер. Протестантська етика і дух капіталізму : [пер. з нім. О. Погорілого] / Макс Вебер. – К.: Основа, 1994. – 261 с.
4. Крамар Ю. В. Реформація як чинник європейської історії нового часу (до 500 – річчя Реформації в Європі) / Ю. В. Крамар // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Вип. 4 (353). – Луцьк, 2017. – С. 81–87.

Рожкова М.Ю.

*студентка факультету історичної освіти,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова*

ОСОБИСТІСНИЙ ФАКТОР У ДЕРЖАВНИХ ПРОЦЕСАХ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIII СТОЛІТТЯ

У даному дослідженні на підставі низки джерел здійснено спробу відтворення особистих взаємин між наступниками Данила Романовича: Васильком Романовичем, Львом Даниловичем, Шварно Даниловичем, Мстиславом Даниловичем, Володимиром Васильковичем та Юрієм I Львовичем.

У другій половині XIII ст. особистісні відносини між князями-наступниками Данила Галицького відігравали дуже вагомий роль, безпосередньо в розвитку державних відносин. Особливо серед наступників Данила виділяється постать Лева Даниловича. Його образ на сторінках Галицько-Волинського літопису далеко неоднозначний: в першій половині він виступає як хоробрий і відважний воїн, а в другій – як «безчесний князь», який не радячись з своїми рідними батьком та дядьком, втягує їх у різні військові дії. На противагу йому бачимо ідеальних князів Шварна, Мстислава і Володимира Васильковича. В політиці завжди відчутний вплив особистих відносин що і зумовлює актуальність даного дослідження.

Після смерті Данила Романовича Галицько-Волинська держава опинилася під колегіальною управою Романовичів. У цій системі почесне старшинство дісталось Василькові Романовичу. Як вказує М. С. Грушевський, після смерті Данила Галицького було сформовано два табори: Василько і Шварно, тим часом як Лев тримався осторонь від них [4, с. 92]. До явного конфлікту не дійшло, але протиріччя з кожним роком постійно наростали і посилювалися.

Коли саме розпочалося погіршення взаємин між родичами, єдиної думки в історіографії не має. П. В. Грицак вважає, що погіршення взаємин між братами Даниловичами та Васильком Романовичем розпочалося тоді, коли Войшелк у 1267 році пішов у монастир і призначив своїм наступником у Литві Шварна Даниловича, який був одружений на доньці Міндовга, сестрі Войшелка [3, с. 118]. Шварно досить добре знався на литовських справах, тому, коли Войшелк вирішив піти в монастир, він був впевнений у своєму виборі. Але, крім того, на литовський престол претендував і Лев Данилович. Коли Войшелк призначив Шварна своїм наступником, тим викликав найбільше невдоволення Лева. П. В. Грицак припускає, що ця подія викликала невдоволення також і у Василька Романовича. Можливо, що і